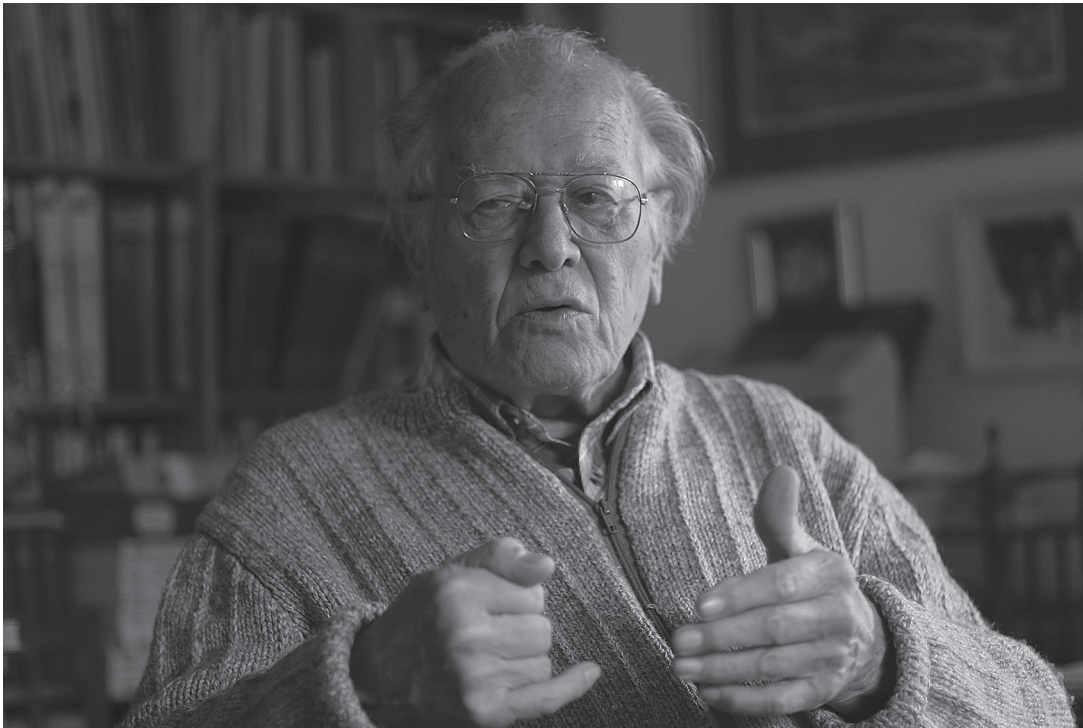

JOZEFINA DAUTBEGOVIĆ □ Muzejski dokumentacijski centar, Zagreb

Metropolitanac iz Bobovišća

Adresu Duška Kečkemeta dobila sam od tajnice u Fundaciji Ivana Meštrovića, gdje je svojedobno radio, ali su mi objasnili da je on uglavnom u Bobovišćima na Braču i da ne dolazi često u Split, jedino ako ima neki neizostavan posao. Kad sam ga nazvala u Bobovišća, nijednog se trenutka nije upitao zašto baš on, i po njegovoj sam reakciji shvatila da je navikao biti osoba oko koje se nešto vrti i događa (da ne kažem u središtu pozornosti).

D. Kečkemet odmah je pristao na intervju i rekao kako znade što se od njega očekuje, kako je često davao intervjue, kako ima objavljenu bibliografiju s mnogo bibliografskih jedinica, ali da on ne može doći u Split jer nema čime iz Bobovišća doći do Supetra (ni vratiti se). Lokalnog autobusa nema, sezona još nije u jeku pa mora čekati da njegovi susjedi negdje krenu svojim poslom i usput ga povezu. Osim toga, a to je ponovio nekoliko puta, on ima 83 godine i anginu pectoris pa ne može po toj vrućini napraviti ni nekoliko koraka a da se ne izloži riziku.

Sve sam to uzela u obzir i rekla kako ću ja njega nazvati kada dođem u Split te "proučim" trajektne i autobusne linije i otkrijem način kako stići do Bobovišća izvan sezone.

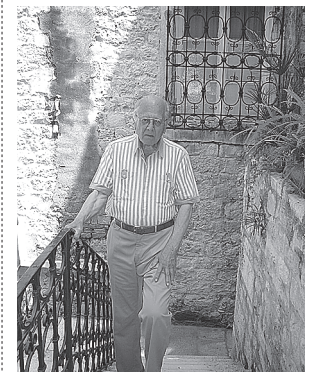
Moram spomenuti da mi je bilo iznimno stalo do intervjua s njime jer sam iz kratkog razgovora shvatila da je vrlo otvoren i pristupačan, pun iskustva i informacija i da jedva čeka da bude nešto pitan.

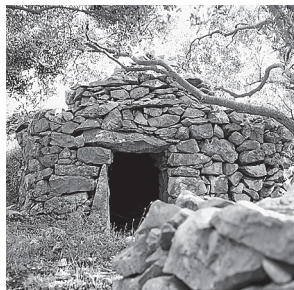
Kada sam već bila u autobusu, na putu za Muzej grada Splita, nazvao me na mobitel i javio kako je on ipak uspio doći u Split, na *Dane Cvita Fiskovića*, i neka mu kažem kada bih s njim mogla napraviti intervju. Dočekao me u uredu ravnatelja Muzeja grada Splita u deset sati gdje smo se upoznali i rekla sam mu da sam slobodna tek u dvanaest (prije i nakon toga sam imala zakazane intervjue s drugim muzealcima). Uplašila sam se da zbog vrućine neće moći doći baš u podne ili me dotad čekati. Vrlo je srdačno rekao kako on u blizini Muzeja ima stan i da će se malo odmoriti te doći u zakazano vrijeme.

Došao je točno, svježe obrijan, u lijepoj, modernoj (i vjerojatno skupoj) lanenoj ljetnoj košulji bez traga umoru ili bolesti na licu.

Bila sam ugodno iznenađena izborom vrlo kvalitetnih i lijepih fotografija koje je donio za Personalni arhiv MDC-a, a poslije sam saznala da se on cijeli život bavio fotografijom za dokumentaciju pa nije ni čudno što je znao odabrati najkvalitetnije i one na kojima izgleda lijepo, intelektualno i, rekla bih, čak vrlo muževno.

Pričao je, između ostaloga, i o tome kako na Braču ima prekrasnu kuću i najljepšu radnu sobu, s divnim pogledom,

u kojoj on još uvijek svaki dan radi, a kao ilustraciju toga donio je i fotografiju na kojoj je za radnim stolom ispred računala, a iza njega police pune knjiga. Otac mu je bio činovnik, a majka kćerka građevinskog poduzetnika Josipa Brajnovića, koji je gradio splitsko kazalište, sinjsku željezničku prugu, i na tu je činjenicu bio ponosan.

D. Kečkemet se neko vrijeme bavio književnim radom i 1944. objavio je knjigu pjesama *Sunce i oblaci*. Autor je i nekoliko monografija, ali većinu života i energije posvetio je proučavanju života i djela Ivana Meštrovića, što je rezultiralo opsežnom monografijom od

12 000 bibliografskih jedinica. Autor je 50 knjiga, 150 znanstvenih radova i oko 1 000 enciklopedijskih napisa, kataloga izložaba, prikaza i dr.

Kompletna *Bibliografija Duška Kečkemeta 1939.-1996.* objavljena je u izdanju *Kulturne baštine*, 1997. godine. Dobitnik je brojnih nagrada i priznanja.

Na kraju razgovora ispričavao se što je bio odveć opširan. Budući da je D. Kečkemet u svakom smislu osoba vrijedna svake pažnje, nije mi palo na pamet da ga zaustavljam ili prekidam, ali sam u jednom trenutku osjetila da se zamorio. Osjetivši to, završio je razgovor.

Dok sam ga fotografirala, on se, vrlo nenapadno, ali ipak zamjetno "namještao". Bilo je u tome neke poze iz "davnih godina", svakako je htio ostaviti jak dojam.

No veliko djelo koje ostavlja iza sebe opravdava i potire sve sitne taštine.

Na kraju sam mu, ne znam ni sama čime potaknuta, valjda njegovom pričom o tome kako je volio i pisao poeziju, darovala svoju knjigu pjesama *Vrijeme vrtnih strašila*, koju sam bila obećala i ponijela Deši Diani, kćerki Srećka Diane.

Nekoliko dana nakon intervjua dobila sam opširno pismo od D. Kečkemeta, pisano na računalu, u kojemu potvrđuje primitak fotografija, CD-a s intervjuom, navodi naslove pjesama iz moje knjige koje su mu se svidjele, a uz ostalo stoji: *Mi koji živimo i djelujemo u provinciji, često smo zaboravljeni i zanemareni. To me smeta jedino u težim mogućnostima objavljivanja radova i knjiga. Ali u budućnosti, kad nas više ne bude, knjige se neće dijeliti na one iz metropole i one iz provincije. Svi ćemo se naći u stalažama biblioteka...*

Dragi gospodine Kečkemet, drago mi je što ćemo se prije *stalaža* naći i na stranicama ovog časopisa, a vi bolje od mene znadete da je provincija u ljudskim glavama, a ne u mjestima stanovanja. Po tome, što se mene tiče, Vi ste i te kako u metropoli, u samom središtu, zasluženo! S poštovanjem, J.D.

J. D.: Dobar dan g. Kečkemet. Drago mi je što vas mogu pozdraviti u ime MDC-a vas nalazim u dobroj formi unatoč vašim godinama. Došli ste na skup o Cvitu Fiskoviću, što ćemo iskoristiti za razgovor za Personalni arhiv MDC-a. Kako se osjećate?

D. K.: Dobar dan. Kako se osjećam... mislite fizički ili duhovno? Fizički sam vrlo loše - ovisim o lijekovima, i specijalistima, vrlo problematično. A duhovno - srećom, dobro za svoje godine... osim što katkad zaboravljam neka

imena. Mogu znanstveno raditi, i to mi je zapravo fizički najugodnije - sjediti za stolom i raditi. Ne mogu se mnogo gibati, ne mogu šetati ni ploviti brodom, što sam prije radio, ne mogu planinariti, ali psihički se osjećam dobro i radim punom parom, mogu stvarno tako kazati. Dokle ide - ide.

Fizička mi kondicija nije baš dobra, ali to je razumljivo s obzirom na moje 83 godine. Uvijek sam se bavio športom, ali ne natjecateljskim. Nisam vidio nijednu nogometnu utakmicu u životu, mislim da sam jedini takav u Hrvatskoj. Bavio sam se planinarstvom, plovio svojim malim brodom, skijao, klizao...

J. D.: Čemu zahvaljujete svoju dobru psihičku kondiciju i mentalno zdravlje?

D. K.: Činjenica je, a to nije moj zaključak, da ljudi kad odu u mirovinu, a ja sam već 15 godina u mirovini, iako sam "otegnulo" još 5-6 godina dulje radeći na fakultetu, psihički ne rade više ništa, i to je zapravo ubitačno za stare ljude u nas. Vani se umirovljenici bave koječime. A ja još uvijek radim s knjigom i na znanstvenim radovima, i to više nego prije jer sad imam barem 10 sati dnevno na raspolaganju za to. Vjerujem da to održava mentalni život aktivnim i da takav čovjek u starosti ne *rebambi*, kako mi Dalmatinci kažemo.

J. D.: Da čujemo nešto o vašoj mladosti, o onome što je bilo prije. Gdje ste rođeni?

D. K.: Pitanje rođenja uvijek je relativno. Ljudi se nisu rodili ondje gdje su živjeli. Jedan je Rendić Bračanin, a rodio se u Imotskome, jedan se Ujević rodio tamo gdje nikad više nije bio itd. Rodio sam se u Supetru jer mi je otac ondje radio kao činovnik. Inače, moji su uglavnom iz Splita. Majčina je obitelj iz Splita. Njezin je otac bio poduzetnik iz građanske obitelji: gradio je splitsko kazalište, željeznicu Split - Sinj i druge zgrade u gradu. Otac mi je podrijetlom iz Šibenika, a prapradjed je došao iz Mađarske, čak su se onda potpisivali Ketzkemety. Ali oduvijek se osjećam Splitsčaninom jer sam od pete godine u Splitu. Jedino što sam 1941. godine otišao na studij u Zagreb, ondje sam kasnije kratko i radio te sam deset godina živio u Zagrebu. Vratio sam se jer su me vukle dvije stvari: prvo, vukla me Dalmacija, more, jug; drugo, vukla me obrada Dalmacije i umjetnosti koja je uvijek u prošlosti bila aktivnija i razvijenija u Dalmaciji. Radarski raditi iz Zagreba bilo mi je pomalo glupo, iako sam odlaskom iz Zagreba izgubio mnoge šanse jer znanstveni djelatnik u Zagrebu može lakše publicirati radove - tu su televizija, radio, filmovi i ovo i ono. No zadovoljan sam jer sam ovdje bio na terenu i našao sam iznimno mnogo posla, a taj me posao uvijek zanimao. Držim da ne radim samo za sebe, odnosno radim pomalo za sebe, a od toga ima i određene društvene koristi.

J. D.: Kakvo vam je bilo djetinjstvo?

D. K.: Djetinjstvo mi je proteklo u građanskoj, tradicionalnoj, katoličkoj obitelji. To je bila tradicija koja je imala nešto one starine. U kući smo govorili hrvatski, naravno, ali moja majka je svršila čak talijanske stare škole u Splitu, čitali su se i talijanski romani, pa mi je i *La Divina Commedia* u prvim godinama čitanja bila pri ruci. Imao sam još jednu sreću - cijelo sam djetinjstvo proveo u prekrasnom, najljepšem splitskom parku, gdje je moj djed sagradio vilu, tako da nisam mnogo živio s ondašnjim Splitom, da tako kažem.

J. D.: Jeste li jedinać?

D. K.: Ne, ima nas četvero - dva brata i dvije sestre. Teško je bilo obitelji koja je pripadala nižoj buržoaziji, koja je teško kuburila, ali se držala na visini. Kasnije, u mladosti, u gimnazijskim godinama, suživio sam se s predratnim Splitom. Split je u to doba bio nevjerovatno, imao je samo 35 000 stanovnika. Danas ih ima više od 200 000. To znači da su više od tri četvrtine došljaci ili djeca došljaka, i ondašnji se Split izgubio. To je bio građanski Split, ne više tradicionalni Split 19. stoljeća, ali bio je to Split koji je i unutar onoga jugoslavenskog režima dobro živio. Mnogo se gradilo. Split je bio jedina jugoslavenska uvozna-izvozna luka u to doba. Pogotovo smo se nakon pobjede hrvatskih stranaka, Mačeka itd. i Banovine Hrvatske osjećali čak i politički dosta liberalno i vrlo zadovoljno. Rat i talijanska fašistička okupacija sve su pokvarili i ništa nakon toga nije bilo ono što je bio taj predratni Split.

J. D.: Zašto se odabrali povijest umjetnosti?

D. K. (smijeh): To je relativno. Naime, ja sam odabrao agronomiju jer sam smatrao da moram biti koristan, a da je povijest umjetnosti pomalo snobovski, elitni studij na koji su se osobito upisivale kolegice, sve su išle na arheologiju i sl. Mislio sam da ću moći voditi jedno moderno gospodarstvo, na nekom otoku, i baviti se voćarstvom. I zato sam 1941. u Zagrebu upisao agronomiju. Obavio sam pola toga - položio sam prvi državni ispit, kako se kaže. Međutim, kasnije, u doba socijalizma, vidio sam da neću moći ništa samostalno raditi kao agronom, neću moći imati nikakvu inicijativu, ništa sâm postići, nego da ću biti nekakav kotarski agronom i da ću se natezati s kulacima i seljacima oko nekih administrativnih pitanja. Onda sam rekao: "Ako već moram biti državni činovnik, bavit ću se onim što me najviše zanima." Zapravo, moram priznati da me najviše zanimala literatura. Od gimnazijskih dana bavio sam se literaturom, čak sam kao gimnazijalac dobio neku nagradu. I kasnije sam u Zagrebu objavljivao. Za vrijeme rata objavio sam knjigu pjesama, koja nije državno izdanje nego potpuno privatno, i nema nikakve veze s politikom.

Nisam se osjećao ustašom, dapače, odbio sam da budem u toj partiji. I kasnije sam se dosta bavio literaturom. Nakon oslobođenja, kako se tada govorilo, tj. nakon dolaska komunista - mlađi to ne znaju - osobito su prve godine bile gadne, vrlo gadne. Nakon razlaza sa Sovjetskim Savezom sve se to malo ublaživalo. Prije nove generacije koja je došla, bio sam jednostavno prekršten jer sam bio u Zagrebu, a nisam bio u partizanima, bio sam u domobranskoj vojsci, u prosvjetnoj bojni. To su bili, može se reći, pomalo zabušanti: umjetnici, književnici, novinari itd. Prošao sam teške godine u gotovo kaznenoj satniji u Slavonskom Brodu, koji je svaki dan bio bombardiran. I zbog toga su me stavili na crnu listu, čak su mi i prijetili likvidacijom.

Ovdje u Splitu glavnu je riječ u kulturnom životu vodio Živko Jeličić - vrlo talentiran, marljiv i aktivan, ali moralno, po mome mišljenju, vrlo upitan čovjek. On mi je dao do znanja da nema govora da bih mogao išta objaviti i da bih uopće mogao pisati. Naime, ja i moj prijatelj i rođak Kruno Quien pisali smo o proljeću, o cvijeću i takvim temama, a ne o radnim akcijama i prvoborcima. Moj literarni život bio je potpuno blokiran. A, kako me uvijek zanimala kulturna povijest, prije svršetka rata upisao sam povijest umjetnosti u Zagrebu. To je bila 25. grupa - Povijest kulture i umjetnosti s klasičnom arheologijom. Kulturu je predavao prof. Marasović stariji. Zatim sam otišao u vojsku i više nisam slušao taj kolegij. Kulturna povijest zanimala me jednako kao povijest umjetnosti. Bauer me primio u Gipsoteku, primao je sve mlade ljude, čak i one pomalo kompromitirane. Tu sam vodio jednu arhivsku zbirku - dokumentaciju o umjetnicima, koja je bila preširoka - bilo je čak i slikara, iako je to bila dokumentacija Gipsoteke. Stvarno sam mnogo fotografirao. Prije kraja rata fotografirao sam cijeli Kaptol, sve kurije, ako bude bombardiranja, da ostane neki trag. Negativi su bili u Kinoteci, a jednu sam kopiju dao tadašnjem Konzervatorskom zavodu. Fotografirao sam pojedine umjetnike, njihove izložbe i atelijere. Tako sam došao u dodir i s Vidovićem, Zuppom i ostalima. Međutim, doživio sam još jednu neugodnost. Već prije sam imao neprilika s Akademijom, moram priznati. Naime, Nenad Šegvić, urednik časopisa "Urbanizam i arhitektura" htio je da netko napiše pregled hrvatske skulpture novijeg doba. Pitao je Bauera, Babića i druge, i došli su do mene. Kako sam bio zadužen za Odjel novije skulpture u Gliptoteci, a već sam prije toga napisao jedan šapirografirani vodič, napisao sam dosta opširan pregled od dvadesetak stranica i Šegvić ga je objavio. Tada sam otišao u vojsku, na dosluženje vojnog roka, a kad sam se vratio, nije me više čekalo mjesto jer je ondje radio naš vrlo talentirani, sposobni i kulturni umjetnik - Vanja Radauš. On je zapravo bio Mefistofel - nakon rata likvidirali su sve umjetnike nakon Tartaglie - uništili sve što su za vrijeme rata napravili. Bio je bijesan što sam vrlo dobro pisao o Meštroviću, koji je tada bio na crnoj listi, a nisam baš dobro pisao o Augustinčiću i o njemu. Smatrao je da treba raditi spomenike revolucije. Međutim, pisao sam da je on vrlo dobar impresionistički kipar i da su njegovi individualni portreti odlični (npr. Domjanić na Zrinjvcu), ali da nije monumentalan. Impresionistički kipar ne može raditi monumentalno, treba imati stilizaciju, treba imati... nešto drugo. Bio je smrtno uvrijeđen, posebno zbog Meštrovića. Kad sam se vratio, Baueru su naredili da me ne smije više primiti ni u jednu Akademijinu ustanovu (Gipsoteka je prešla u Akademiju kao Gliptoteka). Ostao sam na cjedilu. Kako su me kulturna povijest i Dalmacija još uvijek zanimala, došao sam u Split. Tu me najsrdačnije dočekao bivši direktor Gradskog muzeja, vrlo kulturni novinar. Bio je sretan što mu je došao stručnjak i otada sam, punih 35 godina, radio u ovome Gradskom muzeju, u kojemu sad razgovaramo. Imali smo tada i ovu zgradu, ali sve je tu bilo u jezivom stanju. Borio sam se da organiziram muzej, ali nije bilo nimalo razumijevanja. Bio je otvoren samo početak postava Muzeja grada Splita, do renesanse. Nakon otvorenja dobili smo samo podrum i prizemlje, a gore su i dalje bili stanari koji su sve uništavali. Spremišnih prostora, depoa uopće nije bilo. Pokušao sam učiniti što se moglo. Nasuprot tome, smatram da sam na području dokumentacije učinio mnogo. Dokumentirao sam život i prošlost Splita koliko god je to bilo moguće. Kulturna me povijest zanimala jednako koliko i likovna. Likovnom sam se mnogo bavio, počeo sam već u Zagrebu, u Gliptoteci. U Sveučilišnoj sam biblioteci kopirao sve novinske članke što su se odnosili na likovnu kulturu 19. stoljeća u Zagrebu. Pregledao sam sve zagrebačke novine 19. stoljeća i one do Prvog svjetskog rata. U njima sam pronašao mnogo podataka. Bilo je vrlo zanimljivo. Baš sam jučer pričao gđi Flego iz Leksikografskog zavoda kako su Babića zamolili da za rusku enciklopediju napiše podatke o hrvatskim umjetnicima. On i Karaman pozvali su mene da to napišem. I ja sam napisao. O svim umjetnicima 19. i početka 20. stoljeća. No onda je nastao onaj Kominform, i to je sve propalo, ali je ušlo u Leksikografski zavod. Suradivao sam u svim enciklopedijama - i Jugoslavenskoj, i Jugoslavenskoj likovnoj i Hrvatskoj likovnoj, i Pomorskoj.... Kao stalni suradnik napisao sam stotine članaka.

Kad sam došao u Split, smatrao sam da je ta dokumentacija važnija od prezentacije. I danas, nažalost, ljudi vole, osobito mlađi, *briljirati* izložbama ili dobrim člankom u nekom časopisu, po mogućnosti u stranome. A ono što je dokumentacija - to se ne vidi. To nitko ne zna. Izložba se vidi kao vanjska manifestacija.

U prvo je vrijeme direktor bio Čičin Šain, on nije ni dolazio u Muzej - vodio sam ga ja, a kasnije sam postao i direktor. Bio sam sâm, imao sam samo gospodina Kraljevića, jednoga starijega, vrlo kulturnog suradnika koji nije bio muzealac, ali je dobro poznavao stari Split.

Stari muzej bila je jedna soba u Gradskoj biblioteci, kao odjel Gradske biblioteke. Godine 1945. osnovali su muzej da bi uhlebili Marka Uvodića, kroničara, zapravo pisca humoreski o Splitu. On nije bio muzealac. Kad sam došao u muzej, našao sam 50 uokvirenih fotografija - to je bio stari Split. Kad sam otišao, ostavio sam 12 000 fotografija i negativa, što sam ih uglavnom snimio sam ili u suradnji s fotografima. Našao sam jednu malu biblioteku, policu s

50 knjiga. Ostavio sam oko 10 000 knjiga o Splitu i Dalmaciji, o raznim problemima. U ono sam vrijeme nastojao dokumentirati - fotografirao sam stari grad ulicu po ulicu, kuću po kuću. Fotografirao sam stare knjige koje nisam mogao dobiti. Imao sam veze s antikvarnicama u Engleskoj, Italiji i posvuda, nabavljao sam stare knjige koje su se odnosile na Split i Dalmaciju. Što nisam mogao nabaviti, to sam kopirao. Tada nije bilo tehničkih mogućnosti za kopiranje kao danas, moglo se samo fotografirati. Razne sam događaje snimao na film, a magnetofonom sam snimao istaknute ličnosti.

Sredio sam muzejsku fototeku, po mome mišljenju, vrlo pregledno. Primjerice, postojao je plan grada sa zonama i u vrećicama su bile fotografije pojedinih zona. Prema broju ste mogli pronaći upravo ono što ste željeli. Snimke splitskih ličnosti bile su pohranjene posebno, snimke događaja posebno. Nažalost, vidio sam da je nakon toga malo učinjeno na tom području. Nabavljao sam poznate knjige o Splitu i Dalmaciji, ali sam nastojao nabaviti i sve ostalo što je o Splitu tiskano u Splitu. Imali smo jaka građevna i ostala poduzeća koja su izdavala svoje listove - sve sam ih uspio nabaviti. Nabavio sam i sve kazališne programe jer mi je pomogao poznanik u kazalištu; s drugim poznanikom prikupio sam filmske programe, a s trećim sam dogovorio da od svih plakata koji su se odnosili na Split uvijek jedna kopija ide nama. Iz Gradskog zavoda za urbanizam dobivao sam sve planove Splita, katastarske i ostale. Na taj sam način sve dokumentirao, tako da smatram kako je ta dokumentacija, koju nikad nitko nije ni vidio, zapravo bila mnogo važnija od same izložbe.

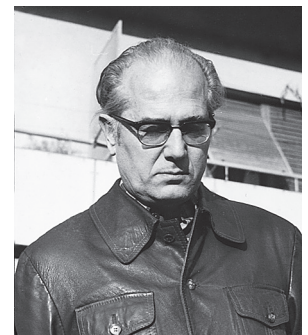
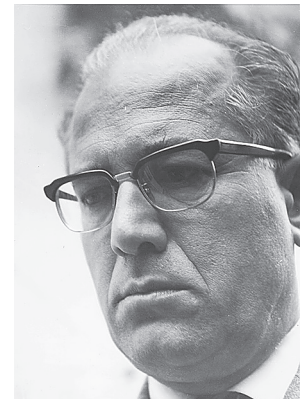
Što se tiče zgrade, i u tome sam nastojao pomoći, čak sam napravio projekt zajedno s Jerkom Marasovićem. Iako su u onom Urbanističkom zavodu imali svoje interese. S njima sam često bio na ratnoj nozi jer sam se borio za očuvanje Splita, a oni su uvijek podilazili komercijalnim interesima: ako jednu staru zgradu restaurirate za Mesopromet, dobit ćete dobre honorare, a ako je restaurirate za muzej ili nešto takvo, loše ćete proći. Zato je mnogo toga propalo, neću sada spominjati što, ni zašto.

Napravio sam projekt za cijeli Muzej. Međutim, jedna neugodna stvar *zagorčala mi je* 30 godina rada u Muzeju. Dobio sam dvije kolegice koje su, tako reći, izbačene iz Urbanističkog zavoda jer se s njima nije moglo raditi. Mislio sam da će u Muzeju biti sretni, da će mi pomoći u sistematizaciji građe koju sam skupljao. Trebalo je raditi kataloge i ostalo. Međutim, prevario sam se. Ne samo da sam dobio velike neradnice, nego su i bojkotirale moj rad. Uopće se nisu obazirale na zaduženja koja sam im davao. I svršilo je tako da sam morao... jednostavno sam izletio iz Muzeja.

Otišao sam u Galeriju Meštrović, a Meštrovićem sam se bavio od samog početka svog rada. Muzej je nakon mog odlaska uređen u suradnji s Bauerom, koji je bio vrlo zanimljiv čovjek, ali sa Splitom nije imao nikakve veze, te s Muzejom za umjetnost i obrt. Oni su uredili Muzej kao MUO, ali sad je već donekle korigiran. Naime, ne želim da to zvuči kao samohvala, ali - uzmite Muzej grada Zagreba! To sam i ja htio uraditi! Da se vidi razvoj grada: i kulturni, i umjetnički, i socijalni. A ovdje je jedna lijepa čaša, jedan lijepi predmet i jedna grafika - nema dojma povijesti grada. Tu može biti i umjetnost, i kultura, i primijenjena umjetnost, i sve te stvari, ali da uzorak ne bude ona čaša, nego da podloga budu stare grafike, planovi, fotografije. Sada je bolje, Goran Borčić je svojim raznim izložbama i temama osobito mnogo napravio. Čak sam surađivao u nekom njihovu vodiču, recenzirao sam nešto, ali prije toga je, prema mome mišljenju, to bila močvara. Prema van se stvarao dojam, sve je bilo lijepo. Objavljena je čak i jedna povijest Muzeja grada Splita koja je, po mome mišljenju, falsifikat od početka do kraja, tako da više nisam htio imati veze s tim. Međutim, sad surađujem koliko mogu i vrlo rado pomažem ako me zamole.

J. D.: A vaša djelatnost unutar Galerije Meštrović?

D. K.: Meštrovićem sam se bavio od samog početka, kad sam zato i nastradao. Imao sam još jedan mali sukob, čak s Krežom.

J. D.: I vi?

D. K.: Njega smatram najvećim hrvatskim književnikom, bez obzira na komunističke kompromise. Njegov je Leksikografski zavod čudo za Hrvatsku, izvanredno djelo... ali on je imao svoja ukorijenjena mišljenja. I mene su angažirali na Jugoslavenskoj enciklopediji, za koju su radili ugledni autori, ali nitko nije htio obraditi Meštrovića. Ja sam to napravio. Nisam pisao hvalospjeve, ali sam pisao o njemu kao o svjetskom umjetniku. I kad je izašla enciklopedija, gledam ja unutra. Svi konkretni podaci su moji: bibliografija, literatura itd. Ali je cijeli članak drukčije intoniran. Piše: "Nosio je lampione šestojanuarskoj diktaturi. To nije za leksikon! No to je Krleža napisao jer nije podnosio Meštrovića.

U Galeriji Meštrović također sam zatekao neobičnu situaciju. Meštrović je bio priznat, ali mu se podvaljivalo koliko god se moglo. Tito ga je zvao, a on se nije htio odazvati i nije htio doći ovamo. Kad je umro, za Galeriju Meštrović surađivao sam s njegovom udovicom i kćerkom. Uvijek sam nastojao da njegova udovica potpisuje potrebne dokumente. U vlasništvu Galerije Meštrović bio je samo dio, možda trećina radova što ih je autor poklonio Galeriji. Nastojao sam proširiti tu darovnicu, ali je on u međuvremenu umro, i to mi nije uspjelo. Tada sam nastojao da barem odlijemo neke gipsane stvari koje bi mogle propasti. Dobio sam odobrenje udovice i odlili smo 20-ak radova. Onda sam za Galeriju kupio 5-6 radova u drvetu i mramoru, koji se ne mogu odliti u gipsu. Smatram da sam zapravo udvostručio broj radova koji su sada vlasništvo Galerije. Neki su izloženi, a za one druge sam napravio spremište, pohranio ih i konzervirao. Prije toga je mnogo stvari propadalo.

Galerija je bila divno vođena prema publici, ali stručnog dijela nije bilo jer u njoj nije radio nijedan stručnjak. Tajnica je vodila Galeriju kao v. d. direktorice, tako da sam joj u tome nastojao pomoći, a izložbeni je dio bio ažuran i vrlo je dobro "štimao". Moram vam reći jedan začuđujući podatak. Budući da smo vrlo dobro surađivali s ljubljanskom, beogradskom i splitskom agencijom, Galerija je imala, čak i prije mene, po 80 000 posjetitelja u godini. Provjerio sam, bila je riječ čak i o 100 000 posjetitelja, ali 80 000 sigurno. Ne vjerujem da ih danas ima više od 10 000. Uglavnom su to bili stranci, što je žalosno, zatim došljaci iz Hrvatske i tadašnje Jugoslavije, a najmanje je bilo Splitskana. Galerija je bila vrlo posjećena i vrlo efektivno postavljena. Postavio sam je prema Meštrovićevim idejama, onako kako ju je on zamišljao. Naime, on je izgradio palaču za svoj dom i za izlaganje. Uspostavili smo kronološki slijed, smatrao sam da je to važno jer je on prilagođavao svoje faze rada prema osobnom doživljavanju i prema stilu koji je razvijao - od rodinovskog realizma do secesije, do art decoa, i neoklasicizma.... taj se razvoj mogao lijepo pratiti.

Imao sam neprilike i s tom tajnicom. Vidio sam da nema pomoći i da me nitko ne podržava. Stoga sam prešao na fakultet, tražili su nekoga za povijest domaće moderne i svjetske umjetnosti.

Međutim, kasnije su u Galeriji Meštrović osnovali Fundaciju. U tome je u početku dobru, a kasnije lošu ulogu odigrala Meštrovićeva kći Marica. Fundacija ne bi bila loša, ali sve se to centraliziralo, birokratiziralo. Meštrović je zamislio da njegova djela budu uglavnom u splitskoj Galeriji, da to bude središte okupljanja i svih aktivnosti, a da u Zagrebu bude svojevrsna dependansa, koja je i osnovana. Međutim, sad je sve preneseno gore, prilično se birokratiziralo, ali dobivena su neka sredstva koja ja tada nisam mogao dobiti iako sam restaurirao drvene kipove, mnoštvo gipsanih modela i zgradu na kojoj sam sanirao mnogo toga što je bilo u vrlo lošem stanju. Kasnije je napravljen novi postav. Nisam ga otišao ni pogledati. Demonstrativno.

Oni su napravili lijep izložbeni postav, vrlo efektan. Ali to nije Meštrović!

J. D.: To je napravio sin Bruna*

D. K.: Nije samo on, radili su mnogi. Peračić je arhitektonski uredio zgradu, a iznutra ju je uređivao Pokrivnik. Prije svega, Meštrović je u oporuci rekao da se ne smije mijenjati arhitektonski raspored. Oni su rušili zidove i mijenjali ga.

Drugo, to je bio i Meštrovićev stan. Bilo bi važno da se to vidi. Putujući svijetom, vidio sam i Rodinov dom i domove mnogih drugih umjetnika, u kojima osjećate i vidite da je čovjek tu živio. Kad sam bio u Galeriji, radio sam u Meštrovićevoj radnoj sobi, za njegovim radnim stolom. Tu je bila biblioteka kojom se on služio. Ostale smo knjige smještali u posebnu biblioteku, ali njegove su bile tu. Tada sam napravio jednu hemeroteku s člancima. Fotografirao sam sve radove za slučaj propasti, požara, rata, ne znam čega - smatrao sam da tu treba sačuvati tragove njegova života. On je tu imao atelijer, sav u drvetu, salon koji je bio u stilu neorokokoa, ali je bio njegov - s vitrinom, s njegovim predmetima. Taj je salon uništen, uklonjen. Njegova je radna soba uklonjena, tako da uopće nemate osjećaj da je on tu živio. Nažalost, nije stigao mnogo tu živjeti, ali on je to radio za sebe, za svoj život i rad. A sad se to ne vidi, to me smeta.

Treće, napravljena je još jedna pogreška. Meštrović uopće nije htio izlagati gips. . . ima on i pravo. Oni su izložili veliku *Piétu* koja i nije osobita, to je samo jedan majstorski rad, i neke druge gipsane kipove.

Četvrto, danas kad ulazite unutra ni po čemu ne vidite da je to galerija. Mogao bi biti institut, bolnica ili bilo što. Jedno stubište, pa ravno, pa drugo stubište. Prije je u sredini stajala njegova skulptura *Daleki akordi*, no u međuvremenu su nabavili drugu skulpturu - *Perzefone*, stavili jednu ovamo, a drugu tamo, a sve je ostalo golo.

Galerija nije imala svoj likovni imidž, npr. onakav kakvog *Povijest Hrvata* daje Sveučilištu. Zato sam na stubište ispred zgrade postavio jednu *Vestalinku*. Ta brončana *Vestalinka* vrlo je lijep rad koji je nekad bio u parku. Imao sam muka s njom jer smo morali platiti postament, a nije bilo novca, skoro sam završio na sudu, ali sam je postavio. *Vestalinka* je antička čuvarica doma. To je Meštrovićev rad koji pomalo pripada secesiji, izvanredno uspio. Nije velik, nije nametljiv. I kad biste došli, osjetili biste da ste u kiparovu domu, da je to *Vestalinka* koja ga čuva. Oni su je sad stavili gore, nikoga nisu pitali.

Peto, arhitekt Peračić čak je došao k meni po savjete. Ništa nisu poslušali. U suradnji sa Zagrepčanima, poremetili su kronologiju postava. Lijepo je vidjeti neka djela koja jedna s drugima mogu stvoriti neke zanimljive kontraste i cjeline - oni su išli na efekte: kakav je pogled jedan, pogled drugi... Ja sam tražio te efekte koliko sam mogao, ali sam poštovao kronologiju. Oni su poremetili kronologiju. I sad vi imate jedan secesijski rad uz jedan art deco i uz jedan potpuno američki! Čovjek se u tome ne može likovno snaći. Nedostaje linija autorova razvoja. Ja sam u svim radovima posebno naglašavao njegovu vezu sa životom. Radio sam predgovore za četiri monografije. Ima umjetnika prema čijim djelima ne znate kako su živjeli. Ne znate kako je, primjerice, Brancusi živio, čak ne znate da je bio Rumunji, mislite da je možda bio Francuz... Meštrović je bio i društveno i osobno aktivan, intelektualno jak, pisao je pjesme, pisao je o umjetnosti, istaknuo se i u arhitekturi. Bio je Jugoslaven? Svi su tada bili Jugoslaveni. Krleža je pisao ćirilicom, a Ujević je pisao pjesme o Srbiji. Svi su bili zagrijani za to. Osim toga, ima nešto na što Zagrepčani ne misle: treba znati da bi Dalmacija bila talijanska da nije bilo te borbe. Bila je već napola Srbija, a napola bi bila Italija. I to je bilo ono što je njih vuklo - Srbe, Hrvate i Slovence, da se to sačuva.

Taj Meštrovićev životni razvoj meni je bio vrlo važan. On je sa svojom prvom ženom lutao svijetom. Ni u Zagrebu ga nisu prihvatili, kasnije je bilo problema s Kršnjavim itd. Nije se mogao ni skrasiti. Taj njegov dodir s bečkom secesijom - iako kasnije ti radovi više nisu pripadali bečkoj već berlinskoj secesiji, to su zapravo herojski radovi, a ne intimni radovi bečke secesije. I kasnije - ono što nazivaju utjecajem secesije - to je art deco, koji nitko nije uzeo u obzir. Ja sam prvi pisao o njegovoj secesiji i art decou. A nakon toga, kad je radio ispunjen životom, - ponovno se oženio, imao ženu i djecu - na njega je utjecao realizam. To je bilo u Parizu, u doba neoklasicizma, dakle taj realizam nije povratak natrag. Osim toga, za vrijeme rata... On rat doživljava tragično. Kao što njegov *Kraljević Marko* predstavlja ideju slavenstva, tako za vrijeme Prvoga svjetskog rata on radi svojega *Krista*. Taj gotički *Krist* odraz je ratne tragedije. U novome ratu, u zatvoru, koncipira *Joba* - opet tragedija Drugoga svjetskog rata. Taj njegov život mora se odraziti i na njegovima djelima i ne može se to estetski postavljati kako tko želi!

I ponavljam, rekao sam im: Kad postavite *Vestalinku* ispred ulaza, onda ću doći posjetiti Galeriju.

Međutim, s Meštrovićem imam drugi problem. Ja sam od 1950. skupljao građu o Meštroviću. U početku sam skupljao sve što sam mogao. Kasnije sam to sustavno činio, čak unutar Ministarstva, preko fakulteta - imao sam program Meštrovića i radio sam na tome. Prikupljao sam dokumentaciju doslovno iz cijeloga svijeta. Imao sam suradnike u Njemačkoj, Austriji, Italiji, Americi. Suradivao sam sa svim značajnijim galerijama - Notre Dameom, Siracuzom itd. Potrošio sam mnogo novca, ali sam, srećom, dobivao i neku pomoć za kopiranje od Ministarstva, u sklopu tog programa. Iskpirao sam oko 10 000 članaka, našao sam Meštrovićeve arhive koje nitko ne poznaje, npr. prepisku s bratom. Dobio sam njegova pisma upućena prvoj ženi Ruži. Za to ni obitelj ne zna. Dobio sam ih preko Ružine rođakinje. Tako sam mogao rekonstruirati cijeli njegov život. Naime, nakon što sam otišao u mirovinu, radio sam po deset sati na dan, gotovo 15 godina. Napravio sam monografiju Meštrovića koja ima oko 5 000 - 6 000 stranica. Kad bi to bile knjige uobičajenog opsega, bilo bi ih desetak. Nikome nisam govorio o tome. Kad je već bilo gotovo, dao sam intervju za jedan zagrebački časopis, no to je loše ispalo.

Onda mi je direktor Nakladnog zavoda Matice hrvatske iz Zagreba ponudio da će oni to tiskati. Obećavao mi je to četiri godine i molio me da monografiju nikome drugom ne dam. Na kraju je on otišao i sve je propalo. I ostalo je tako. Trebalo ju je objaviti u šest knjiga, veličine Hrvatskoga bibliografskog leksikona, svaku s otprilike 600 stranica. Prve dvije bile bi *Život*, druge dvije *Umjetnost*, jedna *Bibliografija* (Fundacija je izdala jednu bibliografiju od 6 000 jedinica, a moja ima 12 000 jedinica) i jedna *Katalog radova*. To je golem posao - katalogizirati oko 1 000 radova: odrediti skice, modele, prve kopije, druge kopije, navesti gdje se nalaze i sve ostalo, gdje je objavljeno, publicirano itd. Dobio sam inventare svih muzeja, i Gliptoteke, i Meštrovićevih galerija, i Notre Damea i Siracuze. To sam iscrpno dokumentirao i smatrao sam: svatko dobar može napisati novu sintezu o Meštroviću. Može ga drukčije kritizirati, gledati, cijeniti, hvaliti. Ali jedna temeljna dokumentacija ostaje. Svi veliki umjetnici, od Picassa nadalje, imaju po stotine monografija, ali je jedna uvijek ključna i svi je moraju upoznati. Ne moraju se složiti s mojim gledištem, ali moraju upoznati sve podatke jer sam ja naveo bibliografiju 12 000 pregledanih i kopiranih knjiga i članaka. U mojoj je hemeroteci 5 000 - 6 000 novinskih članaka, kopiranih ili prepisanih - tada još nije bilo CD-ova, trebalo je sve to kopirati. To je golema građa. Ja pratim njegov život od početka, od djetinjstva nadalje, gotovo svaki njegov pokret. I ne mogu se tumačiti njegova djela ako se ne zna što iza njih stoji.

J. D.: Jeste li je pokušali građu ponuditi nekom drugom izdavaču?

D. K.: Raspitivao se Meštrovićev sin Mate, divan čovjek, ali nedovoljno aktivan. Njegova se supruga sada malo "pomaknula". Ali reći ću vam nešto - ja se politikom nikad nisam bavio. Razmišljao sam ovako: ne slažem se s

komunističkim režimom. Neću u političkom smislu ništa raditi, ali smatram da ja i u takvom režimu mogu djelovati na kulturnom području - režim će otići, a kultura će ostati. I ja nisam bojkotirao. Čak su me 1970-ih, kad je bilo popuštanje hrvatskom proljeću, imenovali predsjednikom Odbora za kulturu grada Splita. Nisam odlučivao o novcu, ni o bilo čemu drugome, ali barem o kulturnim pitanjima jesam. Ali onda su me zvali u Partiju. Odbio sam. Rekli su: "Dođite, dobit ćete *puste* povlastice."

"*Skužajte*, ali ako ja moram ulazit' u Partiju da dobijem povlastice onda *fala van* na takvoj Partiji."

Htio sam reći nešto o Mati Meštroviću. Ne želim sada govoriti o politici. Ali pratio sam za vrijeme komunizma i što se događa u drugim državama, bio sam vani više puta - u Beču, Parizu, Berlinu, u Švicarskoj itd. Zvali su me, ne službeno, nikad nisam službeno bio u inozemstvu. Putovao sam s ruksakom i sa svojom suprugom, uz pomoć onih karata za putovanja od mjesec dana, ali su me zvali iz Matice hrvatske iz Zagreba, Društva Hrvata iz Švicarske i Njemačke, kad je bila Meštrovićeva godišnjica. Tada sam upoznao te prilike. Pratio sam i što vani izlazi, pratio sam objavljivana djela. Uspio sam dobivati i ona koja su bila zabranjena. Recimo, po mome mišljenju, politički najistaknutiji Hrvat izvan Hrvatske bio je Bogdan Radica, a uz njega je radio Mato Meštrović, koji je diplomirao povijest, i to specijalizirao istočnoeuropsku povijest. Bili su predsjednik i njegov zamjenik - svojevrsna hrvatska vlada u progonstvu. I čovjek bi nešto očekivao... Bili su intelektualci, znali su što rade. S njima je bio i vrlo dobar pjesnik...

J. D.: Maruna?

D. K.: Ne. Nikola, ne.... urednik "Hrvatske revije" - Vinko Nikolić. Ja sam pratio emigraciju koliko god sam mogao. Imali ste vani i jednu grupu koja je nastojala raditi za dobrobit Hrvatske. Među njima je bio i Meštrović, surađivao je s Nikolićem, koji se u "Hrvatskoj reviji" pokazao vrlo dobrim, i s Radicom. Ja sam očekivao da će, kad dođe nova država, Radica i Meštrović biti glavni, da će oni voditi ovu državu, a ne neki bivši komunist koji je odjedanput postao veliki Hrvat.

J. D.: Vraćamo se monografiji...

D. K.: Mato Meštrović je razgovarao s direktorom Školske knjige i on mi je rekao: "Dajte rukopis, mi ćemo ga objaviti." I ja sam im poslao taj rukopis.

J. D.: U kojoj je fazi taj rukopis?

D. K.: Ne znam, ja neću to gurati. Radio sam 50 godina na tome i nisam nikome ni rekao da to radim. Neki dan sam zvao telefonom, jedini put. Dao sam im rukopis prije 4-5 mjeseci. Rekli su da traže mogućnost republičkoga natječaja. Najgori je razlog zbog kojega je to zapelo - zapelo je zbog Marice Meštrović. Ona je napisala jednu monografiju o Meštroviću koja nije ni objavljena i smatrala je da ja ne mogu pisati o istome jer ne znam ono što ona zna. I Fundacija je to potpuno blokirala. Međutim, bojim se da i sada s tim autorskim pravima ne bude komplikacije. Nadam se da će konačno izaći, da vidim to objavljeno.

J. D.: Vidim da ste puni stvaralačke energije. Na čemu sad radite?

D. K.: Rekao sam vam da me zanimala kulturna kao i likovna povijest, umjetnost. U likovnoj sam se umjetnosti bavio onim umjetnicima s kojima sam mogao doći u dodir i o kojima sam mogao dobiti podatke. Tako sam radio monografiju Vidovića, Rendića. O Rendiću nitko nije ništa znao. Znali su za dva-tri spomenika. Ja sam skupio podatke o više od 100 spomenika. To mi je bila doktorska disertacija. S Vidovićem sam bio vrlo dobar, svaki sam dan bio s njim dok nije umro. Radio sam monografiju o Deškoviću, čiju su secesiju prekrížili, a bio je odličan secesijski kipar. Radio sam monografiju Dujma Penića, splitskoga kipara koji se proslavio u Parizu, a ovdje se malo znalo o njemu. Napravio sam monografiju slikara Zuppe, koji je, osim Vidovića, bio najbolji splitski slikar, bili smo *puno dobri* prijatelji. Napravio sam monografiju o nekome slikaru Čiti, koji je bio marinist. Otišao je u Beograd, pa kažu da se razvodnio. Tu je monografija prvoga profesionalnog splitskog slikara Draganje. Napravio sam monografiju o kiparu Radmiloviću, možda Meštrovićevu đaku, najistaknutijem splitskom kiparu. Možda još nekoliko. Međutim, zanimali su me i drugi problemi grada, pogotovo zato što sam radio u Gradskome muzeju. Zanimali su me urbanistički problemi, posebno zato što se rušilo na sve strane. Nastojao sam spasiti stari lazaret koji su uništili. Borio sam se rukama i nogama za Sustipansko groblje i nisam naišao ni na kakvu potporu. Onda sam napisao monografiju. Borio sam se da se obnovi ova fontana koju su otpisali. Izdao sam malu monografiju o fontani, čak su je Talijani pretiskali u Italiji. Pisao sam o splitskome teatru, koji su htjeli potpuno modernizirati, s Rašicom sam se natezao, i uspio ga spasiti. I tako - bavio sam se i drugim lokalnim gradskim problemima....Onda, recimo, zanimalo me zdravlje u vezi sa starom bolnicom, koja je bila vrlo zanimljiva, i s epidemijama kuge u Splitu, tako da sam na tom području dosta radio.

Pomorstvom sam se morao baviti. Dosta sam surađivao s Pomorskim institutom u Rijeci, bio sam i njihov član, pisao sam dosta o pomorskoj ikonografiji, o našim lukama i pomorstvu.

Moram priznati da sam previše išao u širinu, a to nije dobro. Međutim, nije bilo drugih koji bi to radili. To je činjenica.

Nažalost, tako je. Smatrao sam da svaki moj rad nema cilj da me proslavi nego i da nečemu koristi. Zato su me problemi poticali na pisanje radova.

Recimo, izdao sam jednu knjigu o počecima kinematografije i filma i time sam spasio te filmove, a bilo mi je važno da i na tom području nešto napravim. Bio sam jedan od osnivača kinokluba. Fotografijom sam se mnogo bavio, imao sam stotinjak izložbi. Sada pripremaju jednu izložbu mojih fotografija, kao u starosti...

Mene je zadovoljavala ta širina, to što sam svim tim radovima prilazio humanističkim pristupom, nisam bio previše specijalist ni u čemu, ali to je loše. Publika voli imati stručnjaka. I liječnika stručnjaka, i povjesničara stručnjaka. I onda znaju: on se bavi time i u tome je najbolji u cijeloj državi. A ako se netko bavi mnogim stvarima, onda je pomalo svaštar. Međutim, vidjet ćete iz mojih radova - iz tridesetak knjiga i oko 1 200 naslova radova - da su teme sasvim različite. Pisao sam i likovne kritike u Slobodnoj Dalmaciji i Vjesniku, ima ih nekoliko stotina, ali nisam ih pisao, niti sam trebao pisati, kao službeni kritičar nekog lista. Pisao sam o onim izložbama koje su me zanimale tako da nisam morao kritizirati. To su više prikazi izložbi nego kritike.

J. D.: Gospodine Kečkemet, najsrdacnije vam zahvaljujem u ime MDC-a.

D. K.: Previše sam pričao...

J. D.: Zahvaljujem vam i želim vam još mnogo dobrog zdravlja i puno radova. Želim da vaša monografija o Meštroviću ipak ugleda svjetlo dana, na opće zadovoljstvo svih.

D. K.: Zahvaljujem vam na pažnji. No moram se i ispričati: imam jednu manu - blagoglagoljivost. I kad govorim o svojoj struci, životu, radu i stvarima kojima se bavim, onda nekako nehotice *previše rečen* i nemojte to shvatiti kao samohvalu, nego shvatite kao starog čovjeka koji može dokumentirati neke stvari koje drugi ne mogu, pa će možda nešto kao dokumentacija i ostati, pogotovo zato što se preko novina i knjiga ne sazna sve, znate. Stječemo pogrešne dojmove, a, nažalost, ljudi ne pišu svoje memoare i uspomene da bi se katkad mogli dobiti pravi podaci. Zato sam bio malo blagoglagoljiviji.

BIBLIOGRAFIJA DR.SC. DUŠKA KEČKEMETA

- Kečkemet, Duško. Bibliografija Duška Kečkemeta 1939. - 1996., Split, Društvo prijatelja kulturne baštine, 1997.
- Kečkemet, Duško. Bibliografija Duška Kečkemeta 1996. - 2006. // Kulturna baština, 32 (2004), str.13-24.

Napomena:

Autor fotografija na str. 114. i 121. je dr.sc. Duško Kečkemet. Pripadaju ciklusima *Bunje*, *Škoji* i *Horizontale i vertikale*. Originalne fotografije sa str. 114. su u koloru.